УДК:378.123:005.336.5:91 **Елькін М.В.**

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. У світі триває інтенсивна педагогічна рефлексія навколо визначення головних параметрів компетентності. Існують різні визначення цього поняття, різні точки зору, які розкривають якісно нові штрихи до розуміння компетентності в сучасних умовах [3].

Результати дослідження та їх обговорення. Професійна компетентність вчителя нами розглядається як інтегральна особистісна якість, яка характеризує його здатність до розв'язання професійних проблем і типових професійних завдань, що виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності, з використанням знань, умінь, навичок і нахилів, освітнього й життєвого досвіду, цінностей. Професійна компетентність – це також проміжний етап до професійної майстерності, метою якого для кожного конкретного учня (студента, працівника закладу освіти) є набуття тих знань, умінь, навичок, якостей, яких йому бракує для досягнення необхідного рівня досконалості в обраній галузі навчання або діяльності.

Слід зазначити також, що професійна компетентність вчителя має складну структуру, яка включає функціонально пов'язані між собою

компоненти: потребнісно-мотиваційний (сукупність мотивів, адекватних цілям і завданням педагогічної діяльності); операційно-технічний (сукупність знань, умінь, навичок практичного розв'язання педагогічних завдань, а також загальних здібностей і професійно важливих якостей); рефлексивно-оцінний (здатність передбачати, оцінювати власну діяльність, вибирати стратегію поведінки, виходячи з адекватної оцінки себе й конкретної ситуації).

Відомо, що для подолання кризи професійної компетентності педагогів необхідним є переміщення центру уваги з традиційної моделі підготовки фахівця, що була характерною для періоду індустріального розвитку суспільства, на формування у майбутніх фахівців здатності творчо, критично мислити, сприймати інновації тощо. Саме тому у виборі оптимальних технологій навчання студентів - майбутніх учителів ми акцентуємо увагу на проектній діяльності, як одного із ефективних засобів розвитку професійної компетентності [2].

Нами на основі аналізу цих засобів виявлено нахили до емпіричного проектування, що базуються на життєвих уявленнях і особистому досвіді таі доведено, що ці уміння недостатньо систематизовані, відсутня розгалужена структура проектної діяльності. Тому за емпіричними даними ми встановили, що на початку експерименту тільки 6% студентів відчували стан "внутрішнього комфорту" щодо проектної діяльності, а в стані "внутрішнього вакууму" перебувало 50 % респондентів. Результати експерименту також засвідчили позитивне ставлення до проектної діяльності як до одного з засобів формування професійної компетентності в педагогічному університеті, що впливає на зміну всіх компонентів професійної компетентності майбутніх учителів географії. Так, після проведення експерименту 50% студентів відчувають стан "внутрішнього комфорту". У стані "внутрішнього вакууму" виявилося 8% студентів.

Виробничі функції, безпосередньо пов'язані з проектною діяльністю, виявилися більш сформованими в результаті залучення студентів до цієї діяльності. Варто нагадати, що важливим засобом формування професійної компетентності вчителя географії є проектна діяльність, яка пов'язує професійну компетентність з базисною кваліфікацією, водночас допомагаючи майбутньому учителеві зорієнтуватися в широкому колі питань, не обмежених вузькою спеціалізацією. Проектна діяльність забезпечує соціальну й професійну мобільність особистості, відкритість до змін і творчого пошуку, здатність до самовираження й самостворення, готовність оновлювати свої знання.

Доречним в цьому контексті є розроблення моделі формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності, яка складається з таких елементів, як: мета, педагогічні завдання, суб'єкти формування професійної компетентності, принципи, зміст, форми та методи роботи, критерії ефективності, умови формування професійної компетентності, результати.

Слід зазначити, що теоретичний аналіз та результати апробації моделі дали нам змогу з'ясувати умови, що сприяють більш активній її реалізації: психологічні (потреба викладачів у професійному самовизначенні та розвитку, їхнє прагнення до переосмислення власного досвіду розвитку, індивідуально-професійна рефлексія; фактори, що сприяють деблокуванню захисних механізмів); соціально-психологічні (адміністративна й суспільна підтримка діяльності ініціативної групи викладачів, здатних виступити "каталізатором" творчих перетворень; творча взаємодія в проектувальній діяльності всіх її суб'єктів, що дає змогу визначити "проблемне поле пошуку", виробити загальні ціннісно-змістові орієнтири й колективну стратегію освітньої діяльності інституту); організаційно-педагогічні (створення науково-методичного центру; організація теоретико-методологічної підготовки, науково-методична й

організаційна підтримка проектувальної діяльності; організація різних видів проектної діяльності теоретичного, конструктивно-методичного й конструктивно-технічного характеру), тощо [1].

Отже, широке розуміння компонентів професійної компетентності майбутнього вчителя географії (потрібнісно-мотиваційний, операційно-технічний і рефлексивно-оцінний), визначення й характеристика рівнів їх сформованості (високий, середній, низький), які можна розглядати як критерії сформованості професійної компетентності, надають певні можливості для організації професійного особистісного зростання педагогів.

Саме таку функцію й виконує розроблений нами спецкурс для студентів – майбутніх вчителів географії “Психолого-педагогічні основи творчої проектної діяльності і проектного методу навчання”, який не лише сприяє підвищенню теоретичних та методичних знань і вдосконаленню практичних навичок проектної діяльності, а й створює умови для подальшого удосконалення проектувальних умінь, розширення діапазону їхнього використання та впровадження нових творчих проектів, активізує навчальну діяльність студента, наближає його до життя, оскільки є природовідповідним.

Висновки. Таким чином, оволодіння майбутніми вчителями географії проектною діяльністю протягом навчання в педагогічному університеті сприяє розвитку їх професійної компетентності. Власне навчальне проектування передбачає використання різноманітних методів, пошук та творче інтегрування знань, умінь у різних галузях науки та освіти. Організація навчання й виховання майбутнього вчителя географії в університеті на основі розробленої моделі формування професійної компетентності.

Перспективи подальших досліджень. Звичайно, проблему не можна вважати вичерпаною. Вона потребує подальшого наукового дослідження, зокрема пошуку шляхів формування потребнісно-мотиваційного компонента професійної компетентності; вироблення

механізму координації діяльності професорсько-викладацького складу ВПНЗ у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів; створення системи моніторингу розвитку професійної компетентності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борденков В.Л. СДИ как средство решения управленческих проблем / В.Л. Борденков, О.Г. Прикот. – М.: РАМАБ, 1995. – 90 с.
2. Колесников Л.Ф. Эффективность образования / Л.Ф. Колесников, В.Н.Турченко, Л.Г. Борисова. – М.: Педагогика, 1991. – 272 с.
3. Олійник В.О. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В.О. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001.– № 4. – С.61 – 69.

АНОТАЦІЯ

Елькін М.В. Компетентість як інтегральна професійно-особистісна якість майбутнього вчителя географії. У статті розглядається природа, структура, сутність та ефективні шляхи формування компетентності педагога. Принциповим положенням слід вважати твердження про професійну компетентність як інтерактивну якість особистості педагога.

Ключові слова. *Професійна компетентність вчителя, компоненти компетентності, технології навчання студентів, модель формування.*

АННОТАЦИЯ

Элькин М.В. Компетентость как интегральное профессионально-личностное качество будущего учителя географии. В статье рассматривается природа, структура, сущность и эффективные пути формирования компетентности педагога. Принципиальным положением следует считать определение профессиональной компетентности как интерактивного качества личности педагога.

Ключевые слова. *Профессиональная компетентность учителя, компоненты компетентности, технологии обучения студентов, модель формирования.*

SUMMARY

Elkin M.V. Competence as an integrated professional and personal quality of future geography teacher. In the article there has been considered the nature, the structure, the essence and the effective ways of a teacher's competence forming. It is the principal point to consider the definition of professional competence as the integral duality of a teacher's personality.

Key words. *The professional competence of teacher, the components of competence, technologies of students education, the model of formation.*